

Satula syntyi ratsastus

Tavallinen talonpoika kaikkialla ratsasti ilman satuloita, joita pidettiin herrojen ja sotaväen kaluina. Kuvassa suistamolainen talonpoika tuohikontti selässä lähdössä kaskimaalleen vain loiminippu ja olkisäkki allaan. Hevosella kyllä langet, mutta aisojen kiinnitys koivuviitsaksiin.

Hevosien satula ja sitten myös jalustimet syntyivät ratsastusmetsästä varten. Oli tarve metsästä tehokkaammin ja satulalla ja jalustimilla saatiin ratsastukseen lisää vauhtia ja samalla keihäänjousen kuin miekankin käyttöön enemmän tarkkuutta. Metsästäskäytöstä mongolien käyttönottamat satulat ja jalustimet siirtyivät myös sotakalustoksi mongolien voitokkaille valloitusretkille.

Hyvin vanhat piirrokset muinaisten kuninkaiden ja päälliköiden metsästyksistä kuvaavat, miten eri eläimiä metsästettiin ratsain.

Kaikkein ilmeikkäimpiä kuvauksia ratsain metsästyksistä ovat Kaksoisvirranmaan kuninkaan Assurbanipalin leijonan metsästyksistä tehdyt piirrokset. Niissä kiveen tehdyissä piirroksissa taitelijä kuvaa uskomattoman tarkkaan ja anatomisesti sekä leijonat saaliseläiminä, ratsujen varustukset että itse ratsastajat.

Näistä piirroksista näkee, että ratsastajilla ei ole satulaa eikä ole myöskään jalustimia. Sitten myöhemmin sekä Aleksanteri Suuresta, Rooman hallitsijoista että muista tehdyt lukuisat piirrokset kertovat, että satuloita ei osattu tehdä eikä käyttää, ei myöskään jalustimia ratsastajan varusteina.

Hevosien satulan keksivät mongolit vasta noin 1000 vuotta sitten. Juuri satulan jalustimien turvin mongolit olivat niin voittamattomia ratsusotureita kuin olivat ja pitivät Venäjää ja osaa muusta itäisestä Euroopasta otteessaan satakunta vuotta 1200- ja 1300-luvuilla.

Tarkkoja muistiinpanoja kukaan ei ole tehnyt, mutta on pääteltävissä, että mongolit kehittivät nämä hevoseen liittyvät suuret

keksinnöt ratsain harjoitettavaa metsästystä varten. Oikea mongolimies – eli tataari kuten venäläisen heitä nimittivät – oli aina ratsain ja häpesi kävellä tai liikkua mitenkään muuten.

Venäjän, Mongolian, Kiinan ja muilla aroilla juuri ratsain oli tehokkainta metsästä ja sitten kuljettaa saalis leiriin. Niinpä mainitaan, että mongolien valloitukset aloittanut Tsingis Kaani kuoli juuri villihevoisten metsästyksessä saamiinsa vammoihin. Niin hyvä ratsastaja kuin hän olikin, niin vain mies putosi ratsunsa selästä ja kuoli saamiinsa vammoihin.

Ensimmäiset satulat olivat hyvin vaatimatonta puuristikoa allaan paksut nahkaiset säkit täynnä olkia ja heiniä. Näistä eri vaiheitten kautta kehittyi sitten tavattoman laaja valikoima erilaisia satuloita eri puolille maailmaa. Niitä kuvaamme lehden seuraavassa numerossa.

Miten nämä satulat ja jalustimet sitten auttoivat metsästyksessä? Kuka tahansa hevosella ratsastava huomaa, että satula ja jalustimet juuri mahdollistavat tehokkaan ratsastuksen. Ilman näitä varusteita hevosella voi ratsastaa – voihan hevosella ratsastaa jopa ilman pätsiäkin, mutta ratsastaminen ilman näitä varusteita on hitaampaa ja rasittaa enemmän ratsastajaa ja hevosta kuin satulaa ja jalustimia käytettäessä.

Satulalla on monta tehtävää. Se jakaa ratsastajan painon tasaisesti hevosien luuston ja lihaksiston päälle eikä ratsastajan paino rasita hevosta, ei estä verenkiertoa eikä vaurioita nahkaa millään tavoin. Satula estää ratsastajaa liukumasta sivuttain ja liikkumasta liikaa etu-takasuunnassa.

Jalustimilla ratsastaja saa ratsun paremmin hallintaansa ja parantaa omilla lihaksillaan ja liikkeillä yhteistyötään eläimen kanssa. Jalustimet mahdollistavat nopeamman vauhdin ja korkeammat ja pitemmät hyppyä.

Sotaharjoitus

Kuninkaiden, sotapäälliköiden, sotilaiden ja heidän seuralaistensa harrastuksiin on aina kuulunut sotilaalliseen muotoon järjestetty metsästyks.

Mongolisotureille/metsästäjille nämä ankarat harjoitukset olivat jokapäiväistä elämää, samoin Amerikan tasankointiaaneille. Mainitaan, että juuri tasankointiaaneista hevosien omaksuttuaan tuli kaikkein taitavimpia ratsastavia sotureita. Sekä ilman satuloita ja jalustimia että näiden kera.

Kun valtakuntien armeijat kehittivät, myös metsästäen tehdyt sotilasharjoitukset kehittivät ja ne liitettiin osaksi sotaväen toimintaa muuallakin kuin mongolien ja intiaanien piirissä. Ovathan metsästyksensä muinaisista jousista ja keihäistä nykyisiin ampuma-aseisiin kehittyneet rinta rinnan sotilasaseiden kanssa.

Kun ranskalainen marsalkka Fleurange 800-luvulla antoi ohjeita hyvien linnoitusten ominaisuuksista, hän antoi suuren arvon sille, että linnoitus on riistarikkaassa seudussa, jotta linnanpuolustajilla rauhan aikaan on tilaisuus metsästykseseen ja he siten pysyvät viireessä ja kunnossa mahdollisia vaivoja kestäväksi.

Marsalkka ei mainitse suoraan, että metsästyksessä sekä sotilaalla että ratsuhevosella on tilaisuus oikeaan tappamiseen ja veren näkemiseen, mihin muuten ei saatu käytännön harjoitusta ja johon kuitenkin sotilaina tositilanteissa yllättäen jouduttiin.

Vaikka aseiden käyttöä harjoitettiin armeijoissa puuhevoisten päällä istumalla ja sianruhoja tuotiin harjoitustilanteisiin miekoilla ja keihäillä leikeltäviksi, saatiin metsästyksen tappotilanteissa parempaa harjoitusta ja vielä maasto-oloissa ja oikea verenhaju nenässä ja suussa.

Monet suuret kuninkaalliset puistoalueet perustettiin alun perin metsästyspuistoiksi, mm. Pariisin Fontainebleau, joka oli Napoleonin lempipaikka. Saaliseläiminä näissä puistojahdeissa olivat hirvieläimet ja villisiat ja sitten kun niitä ei enää ollut, villit ketut. Jopa Ahvenanmaa oli aikoinaan Ruotsin kuninkaan metsästyspuisto sinne tuotuine hirvieläimineen.

metsästyksen

Metsästysajatuksia 200 vuoden takaa

Metsästystä eivät suosineet vain ulkomaiden sotapäälliköt. Vuoden 1805 Åbo Tidningenissä muuan kokenut suomalainen upseeri kirjoituksessaan 'Metsästyksestä ja sen yhtäläisyydestä sotilastoimen kanssa' esitti huolestuneena, että sotilaat eivät enää ota huomioon metsästyksen merkitystä sotilasharjoituksessa.

"Huolestuttavassa määrässä on viime aikoina laiminlyöty metsästyksen tarjoama jalo urheilumuoto. Meidän aikakautemme, joka on hienostunut ja veltostunut, karttaa vaikeuksia ja vastuksia. Toista oli ennen. Sotaisten esivanhempiemme pääharrastuksia olivat sotaretket ja metsästyks. Silloin hehkuvin rinnoin kerrottiin toisilleen metsästysmuistoja ja vaaran tilanteita, joita usein sattui, ylpeydellä mainittiin kaadettujen eläinten luku, ja nuorukaiset, jotka näitä kuuntelivat, palovivat innosta ja halusta päästä mukaan. Metsästyks tarjosi hyvää harjoitusta sotaliikkeissä, sotatarvissa ja niissä vaaroissa, jotka erottamattomasti kuuluvat aseiden käyttöön".

Metsästyshेवosten jalostaminen

Sotaväki osallistui aikoinaan myös metsästyskomennuskuntina petoeläinjalostukseen. Niinpä Kuopion pataljoonan metsästyskomennuskunta osallistui 100 vuotta sitten talvella karhujalostukseen.

Suomen armeijan johtajat ovat kaikki aikaisemmin olleet ja ovat edelleenkin metsästäjiä, mukaan lukien Mannerheim tiikerijalostajineen. Mutta ratsain metsästäjistä suomalaisista upseereista ei täällä kotimaassa ole enää aikoihin ollut kirjauksia.

Englannin ja muiden maiden ketunmetsästyks ja muu ratsastamalla metsästyks vaikutti merkittävästi hevosrotujen jalostukseen. Juuri nämä kettujalostajat olivat tilanteita, joissa hevosia käytettiin, niitä vertailtiin ja suunniteltiin niiden kehittämistä jalostamalla. Jokainen kettujalostaja näet oli pienimuotoinen ratsastuskilpailu. Ja samalla vaihdettiin kokemuksia satuloista ja muista varusteista ja sommiteltiin myös pukumuotia metsästykseseen.

Juuri näissä tilanteissa siis jalostettiin niitä hevosrotuja, jotka siirtyivät metsästyksvieraiden mukana ympäri maita ja siirtyivät kilpahevosiksi esteratsastuksiin, laukkaradoille ja raviradoille.

Olen itse käyttänyt hevosta hirven metsästyksessä ja tiedän, että harjoittamaton hevonen vauhkoonuu lähellä olevien hirvien hajusta. Vauhkoonuu myös kaatuneen hirven löyhkästä, jos hirveä lähdetään kuljettamaan hevosella.

Metsästyshеvosen harjoittaminen vaatii näidenkin tilanteiden harjoittamisen sen lisäksi, että ampuma-aseen käyttö, torvet, jänisräikät ja muut kummalliset äänet eivät saa haitata ratsain metsästyks.

*Kirjoittaja on metsänhoitaja Jyväskylästä
Ilmari.Kosonen@kolumbus.fi*

Assyrian kuningas leijonanmetsästyksessä ratsain 3500 vuotta sitten. Vasemmalla nuolisateessa oleva leijona yrittää raadella ilman ratsastajaa liikkuvan hevosta. Oikealla leijona saa kitaansa ratsastajan keihään. Ratsujen päällä on vain ohut koriste-reunainen loimi – kaulan ympäri kiinnitetty, mutta ei satulaa eikä jalustimia. Kuninkaalla ei ole housuja, vaan oikea miesten mekko.

Villisian metsästyks Saksassa ratsain ja jalan, miekoilla ja metsästykskeihäillä 1300-luvun piirroksen mukaan. Ratsastajilla allaan satulat ja jalustimet ja metsästyksvälineitä pitkät suorat miekat. Jalan saalistavat miehet tappavat koirien ajamia villisikoja keihäin. Metsästyks-alue on aidattu alue ja portteihin on vielä pantu paulapyydykset, joihin läpi syökösyvät villisiat jäävät satimeen.

Ketunmetsästyks ratsain, ajokoirin ja keihäsmiesten avustamana Hubertus-metsästyksen aikaan marraskuun alussa. Ratsastajilla on allaan satulat ja jalustimet sekä koristellut loimet. He ovat arvohenkilöitä, kun heidät on kuvattu suuremmiksi kuin avustajat, keihäskätiset miehet. Ratsastajan takana lakeija valmiina antamaan aseensa johtajalleen. Koirien tehtävänä on ottaa kiinni pakeneva kettu ja raadella se. Gaston Phoebuksen piirros 1300-luvulta.

